

народності, а 98% соціалістичної руської інтелігенції всяких партійних відтінків стояло на цьому самому» [2, с. 41–42]. Критика російського імперіалізму зі сторони Володимира Винниченка та фокусування на українській ідентичності сприяли формуванню антиімперіалістичних настроїв та поширенню ідеї національного суверенітету.

Послідовна пропаганда В. Винниченком ідеї незалежної України, його роздуми про соціальну справедливість та державне будівництво, а також його критика російського імперіалізму мали значний вплив на розвиток української політичної думки. Публіцистична спадщина Володимира Винниченка є не лише історико-культурним джерелом доби УНР та еміграції, а й є актуальною для сучасної України, особливо в контексті боротьби за національну ідентичність і суверенітет.

ЛІТЕРАТУРА

1. Винниченко В. К. Відродження нації. Частина I: Київ – Відень : Вид-во «Дзвін», 1920. 353 с.
2. Винниченко В. К. Революція в небезпеці! (Лист Зак. Групи У.К.П. до комуністів і революційних соціалістів Європи та Америки). Відень – Київ: Б-ка «Нової Доби», 1920. 98 с.
3. Винниченко В. К. Щоденник 1911–1920. Едмонтон – Нью-Йорк : Кан. ін-ту Укр. Студій, 1980. 500 с.
4. Громадсько-політична діяльність Володимира Винниченка (до 125-річчя від дня народж.): Збірник статей. Київ : Ін-т політ. і етнонац. дослідж. НАНУ, 2006. 280 с.
5. Солдатенко В. Ф. Еволюція суспільно-політичних поглядів В. К. Винниченка в добу української революції. *Український історичний журнал*. 1994. № 6.

Дмитро ЦИКУНЕНКО

*Здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
Київ, Україна
d.o.tsykunenko@udu.edu.ua*

ЛЕГІТИМНІСТЬ ЯК ЦІННІСНА СКЛАДОВА КНЯЗІВСЬКОЇ ВЛАДИ В КИЇВСЬКІЙ РУСІ

Термін «легітимність» походить від латинського «legitimitas», що англійською мовою може інтерпретуватися як «законний». Протягом історії поняття змінювало своє значення, та використовувалося для позначення традиційних процедур, звичаїв принципів та прийняття традицій. Пізніше до цих значень було додано елемент «згода», яка вважалася суттю легітимного правила.

Метою цієї статті є дослідження поняття «легітимності», як невід'ємної ціннісної складової влади князів у Київській Русі.

Легітимність влади в Київській Русі можна розглядати з різних точок зору, зокрема з історичної, філософської, політичної та навіть, до певної міри, з психологічної.

Традиційна історіографія схильна трактувати владу князя як політичну силу, тоді як філософський підхід відкриває перспективу осмислення влади як феномену культурного порядку, що апелює до релігії, символіки та колективної свідомості.

Як загальновідомо, Київська Русь функціонувала як об'єднання князів, підпорядкованих великому князю київському, а влада князя вважалася не просто політичною, а й релігійно обґрунтованою та соціально необхідною для підтримки гармонії та справедливості в суспільстві.

Для легітимації влади було необхідне суспільне визнання відносин панування, що виправдовують застосування примусу. Макс Вебер виокремлює три типи такої легітимації: традиційне панування, засноване на усталених звичаях; харизматичне, що ґрунтується на особистих якостях лідера; легальне – на вірі в раціональні правила й ділову компетентність [1, с. 646–647].

Обґрунтовуючи легітимність Києва як стольного града Русі та походження її правлячої династії, літописець Нестор стверджує, що Кий з епонімічної легенди про Кия, Щека і Хорива в «Повісті временних літ» був справжнім племінним князем полян – тобто представником автохтонної, гідної владної традиції. Таке представлення має не лише історіографічну, а й сакральноміфологічну вагу: заснування Києва відбувається ніби з благословення Константинопольського імператора, символічного «батька» християнського світу. Цей образ формує киевоцентричну візію історії, де Русь, через Київ і його засновників, спіритуально споріднена з Візантією, що підносить її владу до рівня священної легітимності. Смерть Кия та його братів у цьому наративі стає не просто подією, а вододілом, що позначає кінець стабільного богоугодного порядку й початок епохи утисків – спершу з боку сусідів, а потім і чужоземних загарбників [2, с. 17].

Майже міфічний прихід воєвод Рюрика до Києва (його «мужей») датується 882 р. «Повість временних літ» веде далі: «Аскольдъ же и Диръ остаѣ въ граде сѣмь, и многи варягы съвокуписта, и начаста владѣти Польскою [Полянською] землею; Рюрику же княжашу в Новогороде». Утвердження династії Рюриковичів у Києві та проголошення міста політичним центром Русі

стали чинниками інституціоналізації князівської влади, надавши їй спадкового характеру.

Б. М. Флорі зазначає, що князівська влада виконувала функцію гаранта суспільного ладу (порядку). Вона постала як зовнішня сила, що піднялася над міськими спільнотами, не творила нові норми, а лише забезпечувала збереження вже існуючих правових норм. Більше того, навіть за умови визначення тогочасного суспільства як таким, що переходить від родоплемінного до феодального ладу, слід визнати, що ознаки нового соціального ладу лише зароджувались, і докорінно не змінювали його суспільно-політичної суті [3, с. 28].

З початком стабілізації політичних і соціальних відносин поступово відбувається легітимація княжої влади, яку визнають як старійшини, так і населення. Князь переходить до другої стадії утвердження свого єдиновладдя, організовуючи військові походи на Візантію, участь у яких дозволяла місцевим вождям отримати частину награбованого майна та зміцнити свою владу на підконтрольних територіях.

Такі походи сприяли оформленню політичного інституту князівської влади та її внутрішній організації. Влада київського князя не була одноосібною, а отже він був змушений рахуватися з військово-політичною міццю місцевих князів.

Київська Русь кінця IX – початку X ст. постає як політичний союз між князями й боярами, які перебували під владою великого київського князя [2, с. 38].

М.С. Грушевський зазначав: «сі походи, що були вінцем тодішньої дружинної організації, злучали в одне тіло всю дружинну верству, розкидану по цілому просторі держави, давали відчутти одність державної організації, і тим були для неї дуже корисні. Не диво, що сі походи повторялися досить часто, поки не отяжіла державна організація, ставши більше диференційованою, глибше розгалуженою» [4, с. 428].

В добу язичництва князі встановлювали ідолів і будували капища. Після прийняття християнства вони почали регулювати важливі питання церковного життя (устави, грамоти). Літописи свідчать, що інколи князів кликали для «суду по правді», і вони також мали право представляти племена у зовнішніх стосунках [5, с. 150].

У язичницький період важливим елементом сакральності князівської влади на Русі були владно-сакральні місця та предмети, які використовувалися для демонстрації божественного зв'язку князя з язичницькими богами. Одним із

таких місць був Перунів пагорб у Києві, де князі та їх дружинники проводили важливі ритуали. Це місце, розташоване за межами граду, було святим для князя та його оточення і слугувало сакральним центром для язичницької та християнської Русі. [2, с. 41].

Під час дослідження сакральної історії династії Рюриковичів варто враховувати, що слово князь походить від «кінь» та первісно означало військового ватажка або лідера, обраного за свої здібності. Спершу це була виборна особа, на яку покладалися великі повноваження завдяки силі, розуму чи божественній підтримці.

Поєднання релігійного і владного начал у житті раннього середньовіччя потребувало оформлення сакралізованого образу князя, що надавало б йому статус як верховного правителя. У русько-візантійській угоді 911 р. Олега названо великим князем, що підкреслювало його статус. О. О. Мельникова в своїх дослідженнях доходить висновку, що двозубець, як один з символів влади київських князів не був особисто родовим знаком, а являвся символом великого князя – верховного правителя Київської Русі, глави роду Рюриковичів [2, с. 42].

Тривале сусідство Русі з Візантією і Хозарією мало великий вплив на політичну культуру, філософію та організацію влади. Київські князі запозичили від хозар титул «кагана» та систему політичного двовладдя. І. Г. Коновалова вважає, що реальний статус хозарського кагана імовірно сприймався першими правителями русів як прийнятна модель організації верховної влади [2, с. 20].

Нестор, після оголошення богообраності полян і їхньої князівської династії, переходить до легенди про хозарську данину, яку хозари збирали з східнослов'янських племен у середині IX ст. Зв'язки русичів зі світом кочівників сильно впливали на організацію владних інститутів на Русі.

Владний кочовий ордизм, поєднаний із звичаєвим «правом сильного», створював умови для перетворення князів на одноосібних володарів Русі. Він сприяв формуванню покірності владі серед місцевих жителів, що згодом закріпило архетип підкореності та страху перед її силою серед русичів.

У XI-XII ст. на Русі утворюється нова ієрархія православного духовенства місцевого походження, що в підсумку створювало нову систему державно-церковних відносин, де князь виступає не лише як воєначальник, але й як охоронець християнського порядку та благочестя. [6, с. 42-52].

У XIII ст. відбувається крах Київської Русі як держави внаслідок приходу на її територію монголів. Відтоді державницький центр зміщується до Галицько-Волинського князівства.

Отже, легітимність, як ціннісна характеристика влади князів Київської Русі поєднувала в собі сакральнo-міфологічний сенс та здатність до примусово виконання волі носія влади.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вебер М. Політика як покликання і професія. Вебер М. Вибрані твори. 1990. 647 с.
2. Ричка В.М. «Вся королівська рать» (Влада Київської Русі). К.: Інститут історії України, 2009. 180 с.
3. Крутенко Н.Г. Анна Ярославна. К.: Пульсари, 2011. 140 с.
4. Грушевський М. Історія України-Руси. Т. 1. Нью-Йорк: Книгоспілка, 1954. 648 с.
5. Правовий звичай як джерело українського права (IX–XIX ст.): становлення і розвиток. // Юридична Україна. 2014. № 5.
6. Слово про Закон і Благодать // Давня українська література: Хрестоматія. К.: Либідь, 2001.

Остап ЦІЖ

*Здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна*

АКСІОЛОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ПІСЕНЬ-ГІМНІВ У РЕПЕРТУАРІ БАНДУРИСТІВ

У цій роботі розкривається значення пісень-гімнів у репертуарі бандуристів як носіїв національних, духовних та моральних цінностей. Аналізуються музичні твори, що набули статусу гімнів у народній і професійній традиції («Боже Великий, Єдиний», «Ще не вмерла України», «Ой у лузі червона калина», «Зродились ми великої години»). Акцентовано увагу на ролі бандури як інструмента національного спротиву, єднання народу та збереження історичної пам'яті. Простежується формування ціннісних орієнтирів українців як нації на основі пісень-гімнів у інтерпретації бандуристів.

Упродовж століть український народ черпав силу в пісні – джерелі надії, правди й нескореності. Вагому роль у збереженні національного духу відіграють пісні-гімни. Пісня-гімн – це урочистий музичний твір, який виражає ідеї гідності, єдності, духовної сили. Гімнами ставали історичні, патріотичні, духовні пісні, що мали символічне значення для народу. Такі твори беруть витоки з усної народної творчості, козацьких маршів, дум, духовних кантів, псалмів. Духовним джерелом появи гімнів слугувала народна боротьба за волю та незалежність рідної землі.